

Świętokrzyski Park Narodowy

Przyrodnicze ścieżki edukacyjne:

- Na Przełęcz Hucką
- Na Przełęcz
Św. Mikołaja

PTTK
Oddział Świętokrzyski
w Kielcach

Co to jest Park Narodowy?

Park Narodowy to najwyższa forma ochrony przyrody w Polsce. To obszar o unikatowych walorach przyrodniczych, naukowych, społecznych, kulturowych i edukacyjnych. Wyjątkowość tego miejsca polega na tym, że jest zachowany w stanie naturalnym lub w niewiele zmienionym przez działalność człowieka. Najważniejszym zadaniem parku narodowego jest ochrona przyrody z całą jej różnorodnością biologiczną i walorami krajobrazowymi, dbanie o bezpieczeństwo wszystkich jej elementów, zachowanie lub przywracanie przyrody do stanu naturalnego.

Czy wiesz, że:

- W Polsce najstarsze są: Pieniński i Białowiecki Park Narodowy, które powstały w 1932 roku. Świętokrzyski Park Narodowy został utworzony w 1950 roku jako trzeci. Najmłodszy jest Park Narodowy „Ujście Warty” z 2001 roku
- Największym Parkiem w Polsce jest Biebrzański Park Narodowy o powierzchni 592,23 km², a najmniejszym Ojcowski Park Narodowy o powierzchni 21,46 km². Dla porównania Świętokrzyski Park Narodowy posiada powierzchnię ponad 76 km²

**EGZEMPLARZ
BEZPŁATNY**

Wykonano na papierze
w 100% z recyklingu.

**Wydawnictwo jest współfinansowane
przez Województwo Świętokrzyskie**

Przyrodnicza ścieżka edukacyjna Na Przełęcz Hucką

Długość ścieżki:	1,7 km
Suma podejść:	187 m
Suma zejść:	1 m
Czas przejścia:	45 minut
Stopień trudności:	średni

WYKROTY I MARTWE DRZEWA

Idąc ścieżką zwróćmy uwagę na stare, połamane pnie drzew oraz leżące kłody w różnym stadium rozkładu. Niektóre z nich, oblepione hubami, podziurawione dziuplami i z odpadającą korą stoją jeszcze pośród żywych drzew tworząc malownicze kompozycje. Inne, leżące na ziemi, czasami wyrwane przez wiatr wraz z korzeniami lub złamane podczas szalejącej burzy, próchniejące, pokrywające się powoli mchami, opadającymi liśćmi, stają się pokarmem i domem wielu zwierząt, grzybów i innych organizmów. Grzyby rozpoczynają i cały czas uczestniczą w procesie rozkładu drewna aż do jego całkowitego rozpadu. Owady i inne bezkręgowce z wielu grup systematycznych, żywią się martwym drewnem w różnych

Martwe drewno fot. Paweł Szczepaniak.

stadiach jego rozkładu lub zjadają inne organizmy zasiedlające to mikrośrodowisko. Wiele zwierząt wykorzystuje martwe, próchniejące drewno jako miejsce gniazdowania, schronienia, zimowania bądź żerowania. Martwe, stojące i powalone drzewa, są miejscem życia licznych gatunków roślin zielnych, mchów, porostów, wątrobowców, paproci, śluzowców itd.

Czy wiesz, że:

- *Rozkładające się drewno wzbogaca glebę w próchnicę, materię organiczną, makroelementy takie jak: węgiel, azot, wapń, czy potas oraz mikroelementy takie jak cynk czy jod występujące w glebie w bardzo małych ilościach, ale jednocześnie niezbędne dla rozwoju roślin*
- *Obliczono, że 97% pożywienia dzięciołów, stanowią owady żyjące w drewnie o różnym stopniu rozkładu*
- *W jednej kłodzie jodłowej o długości ok. 10 m, w zależności od jej stopnia rozkładu, może występować od 46 milionów do prawie 400 milionów mikrostawonogów (tj. roztoczy i skoczogonków)*

„To takie proste, naturalne, właściwe i potrzebne być starym, umierającym drzewem – być tym co nigdy nie umiera. Lecz przyobleka się jedynie w inne niezliczone i zachwycające formy życia”

Wojciech Eichelberger

*Siewki młodych drzew na rozkładającym się drewnie
fot. Archiwum ŚPN.*

DROGA NIEMIECKA I DYMARKI

Ścieżka edukacyjna „Na przełęcz Hucką” przebiega w obniżeniu terenu między Hucką Górą 547 m n.p.m. a Łysą Górą 595 m n.p.m. i powstała na trasie dawnej, tzw. drogi niemieckiej, która w okresie wojny pełniła funkcję skrótu dla cięższych pojazdów wojska niemieckiego. Podążając tym skrótem między południowym a północnym przedpołem Łysogór zwróćmy szczególną uwagę na ziemię pod stopami, bo być może uda nam się dostrzec fragmenty żużla – porowatą masę, będącą pozostałością po procesie wytopu rudy żelaza w dawnych piecach hutniczych – dymarkach. To namacalny element dziedzictwa kulturowego regionu Gór Świętokrzyskich.

Czy wiesz, że:

- *dymarka to prostej konstrukcji piec hutniczy do jednorazowego wytopu żelaza z rudy żelaza za pomocą węgla drzewnego. Przez proces spalania węgla drzewnego wytwarzano ciepło, które topiło rudę żelaza, w wyniku czego powstawał żelazny półprodukt, zwany łupkiem. Żelazo uzyskane w dymarkach nie było czyste, dlatego wymagało dalszej obróbki, np. przez kowalstwo, aby uzyskać gotowe produkty, takie jak narzędzia czy broń. To symbol starożytnego górnictwa i hutnictwa świętokrzyskiego. Więcej informacji na ten temat można uzyskać w Muzeum Starożytnego Hutnictwa Świętokrzyskiego im. Mieczysława Radwana w Nowej Słupi. Dymarka wciąż skrywa wiele tajemnic i zagadek.*
- *coroczną imprezą przybliżającą życie codzienne starożytnych górników i hutników są Dymarki Świętokrzyskie. Nawiązują one do starożytnej tradycji wytapiania żelaza, która była praktykowana na tych terenach przez ludy kultury przeworskiej. Podczas festiwalu odbywają się pokazy rekonstrukcji historycznych, w tym procesu wytapiania żelaza w dymarkach, co jest główną atrakcją imprezy. Uczestnicy mają okazję zobaczyć, jak dawni hutnicy, ubrani w historyczne stroje, przetapiali rudę żelaza, używając tradycyjnych metod. Festiwal to nie tylko pokazy hutnicze, ale także szereg innych wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych. Cała impreza ma na celu przybliżenie historii i dziedzictwa kulturowego regionu świętokrzyskiego.*

KOLEJĄ PRZEZ PUSZCZĘ JODŁOWĄ

Dawna leśna kolej wąskotorowa Zagnańsk - Święty Krzyż przebiegająca częściowo przez teren Świętokrzyskiego Parku Narodowego to jedno z największych i najciekawszych przedsięwzięć związanych z gospodarką leśną na terenie Puszczy Jodłowej. Pomimo, że linia została rozebrana około 50 lat temu, ślady po niej wraz z częścią infrastruktury można podziwiać do dziś. W związku z budową i funkcjonowaniem kolejki wiąże się również wiele fascynujących historii.

Budowę linii kolejki z Zagnańska rozpoczęto w 1918 r., jeszcze podczas trwania pierwszej wojny światowej. Do 1921 r. kolejka dotarła do stacji Bodzentyn, następnie przed 1923 do Świętej Katarzyny, a do 1924 r. pod Święty Krzyż w okolice wsi Hucisko. Początkowo głównym zadaniem Kolejki Świętokrzyskiej był transport drewna do tartaku w Zagnańsku. W latach 30-tych transport drewna zmalał na rzecz przewozu

*Obszar ochrony ścisłej Łysica-Swięty Krzyż
fot. Paweł Szczepaniak.*

pirytu z kopalni w Rudkach. Kolejka pełniła także funkcje turystyczne, a po zakończeniu II wojny światowej również pasażerskie. Wędrując trasą dawnej kolejki wąskotorowej w kierunku Świętej Katarzyny oprócz zabytków techniki w postaci mostów kolejowych będziemy mogli podziwiać również unikalne piękno i bogactwo przyrody na terenie jedyne go Parku Narodowego w województwie Świętokrzyskim.

Aut. Bartosz Kozak.

Przyrodnicza ścieżka edukacyjna Na Przełęcz Św. Mikołaja

Długość ścieżki:	1,6 km
Suma podejść:	183 m
Suma zejść:	0 m
Czas przejścia:	40 minut
Stopień trudności:	średni

KAPLICZKA ŚWIĘTEGO MIKOŁAJA

W ubiegłym wieku prowadziła tędy leśna droga łącząca pobliskie miejscowości: Kakonin, Porąbki i Podlesie (po południowej stronie Łysogór z Wołą Szczygiełkową i Dębem (po północnej stronie Łysogór). Chcąc dotrzeć na drugą stronę pasma wybierano przełęcz jako najwygodniejsze miejsca do przejścia. Pierwotną kapliczkę wybudowano już w 1876 r., niestety w 1996 r. doszczętnie strawił ją pożar. Obecna kapliczka została odbudowana w miejscu poprzedniej dzięki inicjatywie pracowników Parku i miejscowej ludności. W środku możemy obejrzeć drewnianą rzeźbę przedstawiającą świętego wykonaną przez lokalnego rzeźbiarza z Bielina. Dlaczego jednak usytuowana na przełęczy pośród dzikich, leśnych ostępów kapliczka nosi imię św. Mikołaja? Otóż Święty Mikołaj uznawany jest za świętego, który udziela pomocy w każdej potrzebie. Jest patronem wielu spraw i osób, w tym również podróżników. Strzeże także wędrowców przed dzikimi zwierzętami, a zwłaszcza wilkami. I tak jak odbudowano zniszczoną kapliczkę, tak i do lasów Puszczy Jodłowej po kilkudziesięciu latach nieobecności wróciły wilki, które stanowią bardzo ważny dla lasu element ekosystemu.

*Figurka świętego Mikołaja
aut. Gabriel Czechowski.*

Czy wiesz, że:

- W XIX w. wykazywano obecność dużej ilości wilków na tych terenach. Częste spotkania z tymi drapieżnikami zainspirowały twórców do umieszczenia figurki tego właśnie patrona w nowej kapliczce w sercu Puszczy Jodłowej
- W miejscowości Dębno – po północnej stronie pasma znajduje się kościół pod wezwaniem św. Mikołaja, zaś po drugiej stronie Łysicy – wioska Wilków.
- Według tradycji ludowej górali karpackich w noc św. Mikołaja ów święty miał moc zwoływania wilków w jedno miejsce. Zwoływał je po to, aby przydzielić i wyznaczyć czyje bydło, owce i ile dzikiej zwierzyny wolno będzie im w nadchodzącym roku zjeść.

Kapliczka świętego Mikołaja fot. Marcin Matysek.

Kapliczka św. Mikołaja, maj 1961 r. Źródło fotopolska.eu.

Szlak z Kakonina na Łysicę fot. Gabriel Czechowski.

DLACZEGO NIE

Przez teren Świętokrzyskiego Parku Narodowego przebiega fragment Głównego Szlaku Świętokrzyskiego im. Edmunda Massalskiego – najdłuższego i najważniejszego szlaku turystycznego, oznaczonego kolorem czerwonym. Wspomniany szlak pierwotnie przebiegał przez środek Pasma Łysogórskiego. W roku 1977 miała miejsce zmiana w przebiegu trasy szlaku, spowodowana koniecznością ochrony przyrody terenów najcenniejszych przyrodniczo, szczególnie unikalnych gołoborzy, oraz dostosowanie trasy do aktualnych potrzeb turystycznych. Coraz większy napływ turystów powodował zagrożenie dla tych ekosystemów, co skłoniło władze do podjęcia działań mających na celu minimalizację antropopresji, czyli negatywnego wpływu na przyrodę Parku.

Czy wiesz, że:

- *obecnie Główny Szlak Świętokrzyski omija najbardziej wrażliwe tereny Pasma Łysogórskiego. Zamiast bezpośrednio prowadzić przez środek pasma, szlak został przesunięty w kierunku mniej narażonych na zniszczenie obszarów, co pozwala na lepszą ochronę przyrody i swobodną migrację zwierzyny.*
- *nowa trasa wciąż oferuje turystom dostęp do kluczowych atrakcji, ale w sposób bardziej zrównoważony, z uwzględnieniem potrzeb ochrony przyrody. Mimo zmiany trasy, szlak nadal zapewnia piękne widoki i możliwość obcowania z przyrodą Gór Świętokrzyskich, ale w sposób, który jest mniej inwazyjny dla tego unikalnego regionu.*

KOLEJOWY TRÓJKĄT

Trójkąt to umowna nazwa stacji Wola Szczygiełkowa. Potoczna nazwa pochodzi od istniejącej tutaj konfiguracji węzła kolejowego umożliwiającego zawracanie na niej składów pociągów lub kierowanie ich w jednym z trzech zbiegających się kierunków. Z lotu ptaka taki układ przypomina trójkąt. Do czasów wybudowania podobnego układu torów na stacji Święty Krzyż lokomotywy ciągnęły wagony ze Świętego Krzyża w kierunku Woli Szczygiełkowej poruszając się tyłem. W tym miejscu z linią główną łączył się tor wiodący od Bocznicy Franciszka pod Świętą Katarzyną. Po północnej stronie toru głównego znajdowała się mijanka, według planu z 1933 r. miała ona 205 m długości. Była to jedna z większych stacji na trasie kolejki, z dużą składnicą drewna i budynkami stacyjnymi. Po uruchomieniu przewozów osobowych (1953 r.) działacze PTTK wyznakowali czarny szlak turystyczny wiodący ze stacji Trójkąt na Przełęcz Świętego Mikołaja, gdzie łączył się on ze szlakiem czerwonym. W czasach swojej świetności kolejka oferowała swoim pasażerom niezapomniane widoki nie tylko na las.

Tak przejażdżkę kolejką opisuje autor przewodnika turystycznego z 1957 r.

„Za szosą bodzentyńską kolejka przecina ukośnie Dolinę Wilkowską pomiędzy Łysicą a Miejską Górą i od przystanku Wola Szczygiełkowa biegnie skrajem lasu u podnóża grzbietu Łysogór. Z lewej strony w dolinie widać wyciągnięte szeregiem wsie: Wolę Szczygiełkową, Dębno z murowanym kościołem, Jeziorko, Mirocice i Baszowice. Na dalszym planie rysuje się zielona kopa Chelmowej Góry”.

Aut. Bartosz Kozak.

Puszcza Jodłowa fot. Paweł Szczepaniak.

Czy wiesz że:

- *Czas przejazdu od stacji Zagnańsk do stacji Św. Krzyż wynosi średnio 2 godz. 5 min., zaś w kierunku przeciwnym – średnio 2 godz. 36 min.*
- *W 1952 r. dopuszczalna prędkość jazdy pociągu wynosiła 20 km/h.*
- *Na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego leżały następujące stacje kolejki: Święty Krzyż towarowy i osobowy (w pobliżu wsi Hucisko), Jeziorko, Dębno, Wola Szczygielkowa, Bodzentyn (w okolicach przecięcia z drogą asfaltową Górno-Bodzentyn), Wilków, Bukowa Góra.*

Puszcza Jodłowa fot. Janusz Kuszewski.

W pobliżu Łysicy fot. Paweł Szczepaniak.

Cykl przewodników

**Przyrodnicza ścieżka edukacyjna
Św. Katarzyna - Łysica:**
Jeden ze szczytów Korony Gór Polski

**Przyrodnicza ścieżka edukacyjna
Nowa Słupia - Łysa Góra**
Śladem czarownic, pogańskich kultów
i powstańczych kryjówek

**Przyrodnicza ścieżka edukacyjna
Huta Szklana - Łysa Góra**
Pośród szumu świętokrzyskich jodeł i buków

**Przyrodnicza ścieżka edukacyjna
Trzcianka - Łysa Góra**
Szlakiem mamucich jodeł

**Przyrodniczo - kulturowa ścieżka edukacyjna
Nowa Słupia - Święta Katarzyna**
Śladem kolejki wąskotorowej

Przyrodnicze ścieżki edukacyjne:

- Na Przełęcz Hucką
- Na Przełęcz Św. Mikołaja

**Historyczno - przyrodnicza ścieżka edukacyjna
im. płk Mariana Sołtysiaka ps. „Barabasz”**
Bukowa Góra - Wilków

Tekst i zdjęcia

Świętokrzyski Park Narodowy
z siedzibą w Bodzentynie.

ul. Suchedniowska 4
26-010 Bodzentyn
tel. 41 311-51-06
e-mail: dyrekcja@swietokrzyskipn.org.pl

Bartosz Kozak
(w części poświęconej historii kolejki wąskotorowej)

*Zdjęcie na okładce:
Powalona jodła pospolita
fot. Paweł Szczepaniak.*

Wydawca

**PTTK
Oddział Świętokrzyski
w Kielcach**

ul. H. Sienkiewicza 29, 25-007 Kielce
tel. 41 344 77 43
e-mail: biuro@pttkkielce.pl
www.pttkkielce.pl